

Samenvatting

Evaluatie Wet handhaving
kraakverbod
Fase 1: nulmeting

In opdracht van

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)

Omslag

Ontwerp en foto (Paul Gruter): Amsterdam, voormalig hotel Marnix. In gekraakte toestand: 'Hotel Mokum'. Het pand is gekraakt op 17 oktober 2021 en is ontruimd op 27 november 2021.

ISBN/NUR

978-94-91534-27-0/821

Titel

Evaluatie Wet handhaving kraakverbod.

Ondertitel

Fase 1: Nulmeting

Auteurs

Peter Kruize en Paul Gruter

©2023 Bureau Ateno. Auteursrechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale verwerking of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Bureau Ateno.

Samenvatting

De Wet handhaving kraakverbod is op 1 juli 2022 in werking getreden. Belangrijkste doel van de nieuwe wet is om de doorlooptijd bij een strafrechtelijke ontruiming van een kraakpand te verkorten. Waar de krakers voorheen de mogelijkheid hadden een kort geding aan te spannen tegen de voorgenomen ontruiming bij de voorzieningenrechter, is het nu de rechter-commissaris die binnen drie dagen beslist over de eis tot ontruiming. Op deze wijze wil de wetgever het ‘woonmodel’-gedrag bij het kraken voorkomen.¹

Bij de parlementaire behandeling van de initiatiefwet is er veel aandacht uitgegaan naar de kritiek van de ketenpartners en de andere betrokken partijen op de procedure zoals die voortvloeit uit de nieuwe wet. Zowel het College van procureurs-generaal, de Nederlandse Orde van Advocaten, de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, als ook de Raad voor de rechtspraak adviseren (negatief) kritisch bij de consultatieronde over het wetsvoorstel. Daarom heeft de minister van Justitie en Veiligheid toegezegd de effecten van de nieuwe wet binnen twee jaar te evalueren.

De evaluatie bestaat uit drie deelonderzoeken: de nulmeting, de één-meting en de eindevaluatie. Het voorliggende onderzoeksverslag heeft betrekking op de uitkomsten van de nulmeting, waarin de situatie anno 2021 – dus voor het inwerkingtreden van de nieuwe wet – in kaart is gebracht. De probleemstelling voor de nulmeting luidt als volgt:

Wat is de uitgangssituatie met betrekking tot de aard en omvang van kraken alsmede de handhaving van het kraakverbod in het kalenderjaar voorafgaand aan de inwerkingtreding van de Wet handhaving kraakverbod?

Voor de inwerkingtreding van de Wet handhaving kraakverbod geldt de Wet kraken en leegstand en deze is dus van toepassing in 2021, het jaar van de nulmeting. Om het kraakverbod te kunnen handhaven voorziet de Wet kraken en leegstand, naast de delictsomschrijving met strafbepaling (artikel 138a Sr), in een speciale ontruimingsbepaling (artikel 551a Sv) op basis waarvan een kraakpand op strafrechtelijke titel kan worden binnengetrokken en ontruimd. Direct na de inwerkingtreding van de Wet kraken en leegstand hebben krakers een aantal kort gedingen aangespannen bij de voorzieningenrechter. Hierin stellen zij onder andere dat het ontruimen in strijd is met artikel 8, lid 2 EVRM. In hoger beroep zijn de krakers op dit punt in het gelijk gesteld. Dit heeft tot gevolg dat er – uitzonderingen² daargelaten – niet mag worden ontruimd alvorens de krakers de mogelijkheid hebben gehad dit voornemen aan te vechten bij de voorzieningenrechter. Er dient daardoor schriftelijk te worden aangekondigd dat de ontruiming binnen acht weken zal plaatsvinden. De krakers krijgen de gelegenheid om binnen zeven dagen een kort geding aan te

¹ Met ‘woonmodel’ wordt bedoeld dat krakers van kraakpand naar kraakpand trekken en de wettelijke mogelijkheden benutten om zo lang mogelijk in het gekraakte pand te kunnen verblijven.

² Er zijn vier bijzondere omstandigheden waarbij direct tot een ontruiming kan worden overgegaan, te weten: huisvredebreuk, andere strafbare feiten, gevaarlijke situatie en gevaar voor de openbare orde.

spannen. Dit geldt echter alleen als de krakers huisrecht hebben gevestigd. Is dit nog niet het geval, dan kan meteen worden ontruimd (de heterdaadontruiming of de ‘hete kraak’). Naast de strafrechtelijke ontruiming is het ook mogelijk dat de eigenaar zelf een kort geding aanspant (de civielrechtelijke route). Of er wordt ontruimd, omdat het wonen op die plek in strijd is met het bestemmingsplan (de bestuursrechtelijke route). Een andere mogelijkheid is dat de krakers en eigenaar er zonder inmenging van de rechter onderling uitkomen, en in overleg het moment bepalen waarop de krakers vrijwillig vertrekken.

Er zijn tien onderzoeksvragen geformuleerd om de probleemstelling te beantwoorden. We bespreken in deze samenvatting de onderzoeksresultaten aan de hand van deze tien vragen. In de onderzoeksvragen wordt gesproken over kraakincidenten in 2021. Dit gegeven hebben we ruim opgevat, dat wil zeggen dat er sprake is van een kraakincident als de kraak en/of de (aanzet tot) ontruiming in 2021 heeft plaatsgevonden.

Onderzoeksmethoden

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van een combinatie van zes methoden van dataverzameling, te weten:

- Desk research. Hierbij zijn parlementaire stukken, jurisprudentie, relevantie studies en (sociale) mediaberichten bestudeerd.
- Dossieronderzoek bij de politie. Aan de hand van zoektermen is BVH het administratiesysteem van de politie doorzocht op mogelijke kraakincidenten in 2021. Dit heeft een bestand opgeleverd van 128 kraakincidenten.
- Inzicht in de afdoening door de officier van justitie: In zaken waarbij een of meerdere verdachten zijn aangehouden voor kraken (artikel 138, 138a of 139 Sr) is bij het Parket-Generaal van het Openbaar Ministerie en aan de hand van het zicht-op-zaken systeem van de politie (BOSZ) de afdoening door de officier van justitie in kaart gebracht en – daar waar relevant – het oordeel van de rechter.
- Inzicht in kort gedingen bij de voorzieningenrechter. We hebben enkele kort gedingen bestudeerd die zijn aangespannen door de eigenaar van een gekraakt pand. Daarnaast hebben we alle kort gedingen die door krakers zijn aangespannen in kaart gebracht door het bevragen van de administratie van de landsadvocaat (die de staat vertegenwoordigt bij deze kort gedingen).
- Formele interviewronde. Bij deze gespreksronde zijn zeventien vertegenwoordigers van politie-eenheden, arrondissementsparketten, arrondissementsrechtbanken en advocaat-kantoren aan het woord geweest.
- Informeel contacten. We hebben wel enkele ex-krakers gesproken, maar het is niet gelukt om met huidige krakers in gesprek te komen over het thema van deze evaluatie. Bij de uitnodiging tot een interview is ons onder meer te kennen gegeven dat de krakers in kwestie niet het gevoel hadden dat meewerken aan het onderzoek voor hen iets zou kunnen opleveren.

Onderzoeksvraag 1: beleidslogica van de nieuwe wet

Wat is de beleidslogica van de Wet handhaving kraakverbod?

Leegstand en kraken zijn eigenlijk complementaire begrippen. Zeker in tijden van woningnood is langdurige leegstand maatschappelijk ongewenst. De wetsgeschiedenis rond het kraken laat zien dat het kraken allengs moeilijker is gemaakt. In 1971 stelt de Hoge Raad vast dat kraken niet strafbaar is als er sprake is van leegstand. In 1993 wordt bepaald dat kraken niet strafbaar is als een object langer dan één jaar leeg staat. Met de Wet kraken en leegstand uit 2010 wordt een volgende stap gezet: kraken is dan voortaan verboden, maar er worden tegelijkertijd ook regels opgesteld rond leegstand. De wetgever wordt echter door de rechter teruggefloten: kraken is weliswaar verboden, maar het huisrecht dient desondanks te worden gerespecteerd.

De constructie die vervolgens is bedacht om hieraan tegemoet te komen, is dat de officier van justitie een ontruiming moet aankondigen en dat de krakers daarop de mogelijkheid moeten krijgen om hiertegen bezwaar te maken met een kort geding. De krakers hebben zeven dagen de tijd om dat kort geding aanhangig te maken.

Als zij een kort geding aanspannen dan zal de daadwerkelijke ontruiming daardoor met enkele weken worden opgeschort. Omdat een strafrechtelijke ontruiming – de bijzonder omstandigheden daargelaten – moet worden aangezegd door de officier van justitie, en de krakers hier een kort geding tegen kunnen aanspannen (met schorsende werking) geeft dit de mogelijkheid om van kraken een ‘woonmodel’ te maken, aldus de initiatiefnemers van de Wet handhaving kraakverbod.

De nieuwe wet biedt de krakers niet langer de mogelijkheid een kort geding aan te spannen. Onder de nieuwe wet vraagt de officier van justitie bij de rechter-commissaris een machtiging aan om te mogen ontruimen. Deze beslist vervolgens binnen drie dagen en stelt de krakers in die periode in de gelegenheid te worden gehoord. Krakers kunnen in beroep gaan tegen de beslissing van de rechter-commissaris, maar dit beroep kent geen schorsende werking. De indieners van het wetsvoorstel verwachten dat de nieuwe wet leidt tot (1) een snelle en effectieve handhaving van het kraakverbod; (2) ontmoediging van kraken als illegaal ‘woonmodel’ en (3) een effectievere bescherming van het recht op eigendom van een pand of terrein.

Onderzoeksvragen 2 en 3: kraakincidenten in 2021

Hoeveel kraakincidenten doen zich voor in Nederland in 2021? Om wat voor panden gaat het (type en eigenaar)? En hoe is de regionale spreiding hiervan?

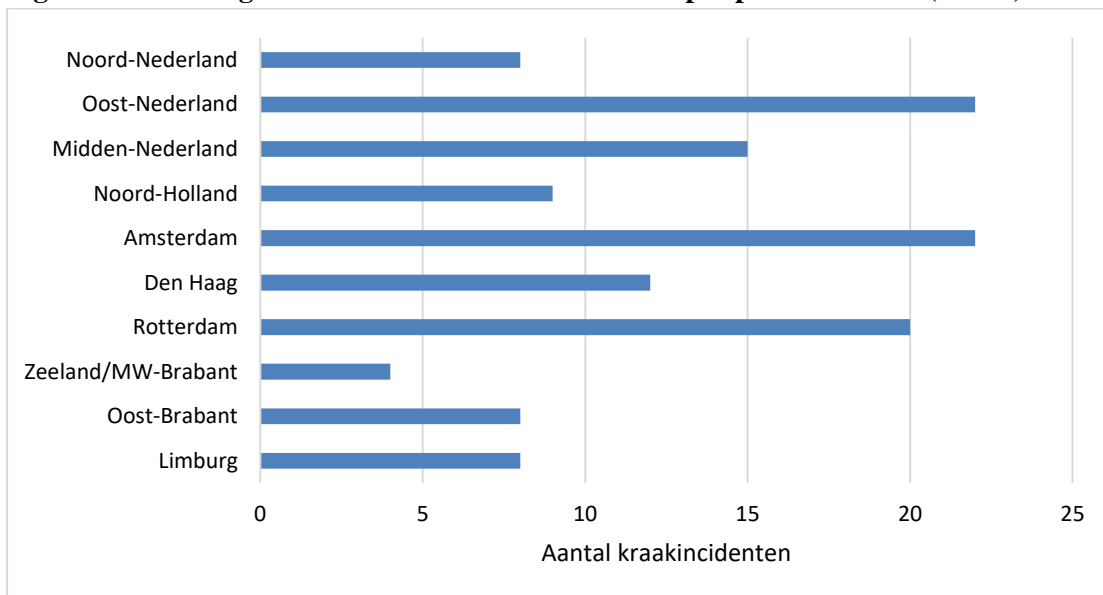
Hoeveel *geregistreeerde* kraakincidenten doen zich voor in Nederland in 2021? Om wat voor panden gaat het (type en eigenaar)? En hoe is de regionale spreiding?

Onderzoeksvraag 2 heeft betrekking op alle kraakincidenten en onderzoeksvraag 3 gaat in op kraakincidenten die bekend zijn bij politie door een melding en/of aangifte. In het onderzoek is echter gebruik gemaakt van de politieadministratie om kraakincidenten in kaart te brengen. Daarmee kunnen we alleen onderzoeksvraag 3 beantwoorden.

In de politieadministratie worden kraakincidenten in de regel geregistreerd onder de noemer huisvredebreuk (artikel 138 Sr), want kraken (artikel 138a) is geen categorie (maatschappelijke klasse) in de politieke administratie. Wel zien we dat er soms tot directe ontruiming wordt overgegaan, omdat er volgens de politie en/of officier van justitie – al dan niet terecht (dit wordt namelijk niet getoetst door een rechter) – sprake is van huisvredebreuk. Er zijn uiteindelijk 128 kraakincidenten uit 2021 in kaart gebracht; bij 93 incidenten (73 procent) is er aangifte gedaan en bij 35 incidenten (27 procent) is het bij een melding gebleven.

Bij de meerderheid van de gekraakte panden gaat het om woningen (59 procent). Bij niet-woningen (38 procent) gaat het veelal om kantoor-, winkel-, horeca of andere bedrijfspanden en openbare gebouwen. Er is een diversiteit aan eigenaren: bedrijf (34 procent), particulier (24 procent), woningcorporatie (22 procent), stichting/vereniging (9 procent) en gemeente (9 procent). In 2 procent van de incidenten kunnen we niet in de beschikbare documenten lezen wie de eigenaar is. In alle tien politie-eenheden zijn er kraakincidenten geregistreerd (zie Figuur S.1) met Oost-Nederland, Amsterdam en Rotterdam als eenheden met de meeste geregistreerde kraakincidenten.

Figuur S.1 Aantal gevonden kraakincidenten uit 2021 per politie-eenheid (n=128)

Onderzoeksvraag 4: kort gedingen

Hoeveel kort gedingen zijn er aangespannen, hoeveel daarvan zijn doorgezet en hoeveel zijn ingetrokken? Hoelang na het aanspannen van het kort geding worden deze laatste gemiddeld ingetrokken? Hoe vaak is hoger beroep ingesteld na de uitspraak in een kort geding?

Deze onderzoeksvraag heeft betrekking op de situatie waarbij de officier van justitie kiest voor een strafrechtelijke ontruiming waarbij er geen sprake is van een heterdaadontruiming of een ontruiming op basis van bijzondere omstandigheden. Het onderzoek wijst uit dat deze variant in

de praktijk weinig voorkomt. Bij slechts dertien van de 128 kraakincidenten (10 procent) is het kraakpand ontruimd na een aanzegging van de officier van justitie. In tien gevallen hebben de krakers een kort geding aangespannen; zeven hiervan worden echter weer ingetrokken. Bij drie van deze zaken wordt het kort geding ingetrokken één dag voordat het kort geding zou plaatsvinden. Bij de andere vier zaken is dit respectievelijk twee, vier (2x) en vijf dagen voor het geplande kort geding. Gemiddeld wordt het kort geding 2,6 dagen voor de zitting weer ingetrokken.

Er is daarmee drie keer sprake geweest van een kort geding, aangespannen door de krakers. Steeds wordt de Staat – vertegenwoordigd door de landsadvocaat – daarbij in het gelijk gesteld en moeten de krakers het pand verlaten.³ In één zaak zijn de krakers in hoger beroep gegaan. Maar ook in hoger beroep heeft de rechter hen niet in het gelijk gesteld.

Onderzoeksvraag 5: uitkomst van kraakzaken

Wat is de uitkomst van de zaken waarin een melding of aangifte van kraken is gedaan? Hoe vaak vertrekken krakers uit zichzelf? Hoe vaak is overgegaan tot ontruiming? Hoe vaak is er sprake van een andere uitkomst? En om welke uitkomst(en) gaat het dan?

In 35 procent (bij 45 incidenten) van de zaken wordt er een strafrechtelijke route gevolgd, waarbij twintig kraakincidenten op heterdaad worden beëindigd door de politie. In twaalf zaken gaat de politie direct over tot ontruiming wegens bijzondere omstandigheden (beleidsregels Openbaar Ministerie) en in dertien zaken wordt de ontruiming aangezegd door de officier van justitie. In de overige zaken (83 incidenten; 65 procent) verlaten de krakers het pand in overleg met de eigenaar of na aansporing daartoe door de eigenaar. Ook kan het zijn dat de eigenaar een civiele procedure (kort geding) heeft aangespannen.

Als er sprake is van een heterdaadontruiming of een ontruiming op basis van huisvredebreuk of vanuit het veiligheidsperspectief dan worden de krakers met enige regelmaat ook aangehouden. Dit gebeurt bij achttien van de 32 ontruiming (56 procent). Indien de officier van justitie een ontruiming aanzegt, verlaten de krakers vrijwel altijd het pand zonder slag of stoot. In 2021 hebben de krakers bij slechts één pand het door hen gekraakte pand niet vrijwillig verlaten na de aanzegging van de officier van justitie dan wel na de uitspraak van de voorzieningenrechter.

Onderzoeksvraag 6: doorlooptijden

Wat is de gemiddelde doorlooptijd tussen een melding of een aangifte en het moment dat het pand leeg is (ofwel nadat krakers uit eigen beweging vertrokken ofwel na ontruiming)?

³ Er zijn echter ook twee zaken – buiten de besproken dertien zaken – waarbij de officier van justitie een ontruiming aanzegt, maar daar toch weer vanaf ziet. In deze twee gevallen hebben de krakers het kort geding weer ingetrokken, omdat ze in het pand konden blijven zitten. Later zijn deze panden op een andere dan strafrechtelijke wijze ontruimd. Daarom zijn deze gevallen niet meegerekend bij de strafrechtelijke route.

De doorlooptijd is sterk afhankelijk van de wijze waarop de ontruiming heeft plaatsgevonden. Als er sprake is van een heterdaadkraak dan vindt de ontruiming vrijwel direct plaats, terwijl een kraakincident waarbij de eigenaar en de krakers met elkaar in gesprek raken over een oplossing relatief veel tijd in beslag kan nemen; het komt dan met regelmaat voor dat de krakers in het pand mogen blijven tot het moment waarop de eigenaar daadwerkelijk iets met het pand gaat doen (renoveren, slopen et cetera).

De datum waarop het pand weer leeg is, kunnen we meestal niet traceren in de administraties als er sprake is van overeenstemming (een deal) tussen krakers en eigenaar dan wel als er een civiele route is gevolgd.

In het kader van de evaluatie van de Wet handhaving kraakverbod is het echter met name van belang om de doorlooptijd vast te stellen van de zaken waarbij de officier van justitie een ontruiming heeft aangezegd (n=13); in die zaken is er altijd aangifte gedaan door de eigenaar. We hebben voor deze zaken gekeken naar de mediane doorlooptijd (gemeten in aantal dagen). De mediane doorlooptijd is 79 dagen gerekend vanaf de kraak tot de overdracht aan de eigenaar. We hebben ook de ‘tussenstapjes’ nader bekeken. Het blijkt dat de mediane doorlooptijd dan als volgt is:

- Van het kraken van het pand tot de aangifte: 15 dagen
- Van de aangifte tot de aanzegging tot ontruiming: 9 dagen
- Van de aanzegging tot ontruiming tot de overdracht: 38 dagen

Onderzoeksvraag 7: kraakincidenten buiten het zicht van de politie

Vinden ontruiming plaats zonder dat een melding of aangifte is gedaan? Zo ja, hoe vaak gebeurt dit? En hoe kunnen deze kraakincidenten worden gekarakteriseerd?

Dit onderzoek geeft – zoals gesteld – slechts zicht op kraakincidenten die bekend zijn bij de politie. De inschatting van onze politierespondenten is dat er echter nauwelijks kraakincidenten zullen zijn waar de politie geen kennis van heeft. Zo is er de categorie krakers die zelf contact opneemt met de politie om de kraak te melden en ook krakers die zelf geen contact zoeken met de politie verschijnen op een gegeven moment eveneens wel op de radar van de politie. De politie wordt dan geïnformeerd via de eigenaar of het zijn omwonenden die de politie informeren. En soms ook is het natuurlijk de politie zelf (bijvoorbeeld via de wijkagent) die de kraak constateert. Hoewel we de onderzoeksvraag dus niet met zekerheid kunnen beantwoorden, is de inschatting dat het aantal incidenten/ontruiming dat zich buiten het zicht van de politie afspeelt buitengewoon gering zal zijn.

Onderzoeksvraag 8: vervolging en veroordeling van krakers

Hoeveel verdachten zijn er vervolgd en veroordeeld? Welke straffen zijn opgelegd (gemiddeld per zaak en in totaal)?

Op basis van de interviews met politiefunctiearissen, officieren van justitie, advocaten en rechters constateren we dat het kraken in beginsel niet wordt vervolgd. Dat wil zeggen dat een kraker niet wordt aangehouden en als verdachte ter zake 138a Sr wordt aangemerkt. Er zijn echter wel uitzonderingen op deze regel. De belangrijkste uitzondering is die als de krakers niet vrijwillig meewerken aan een ontruiming. In voorkomende gevallen worden ze dan aangehouden en volgt een formele afdoening door de officier van justitie. Door sommigen wordt gewezen op aanhouden in verband met recidive; ‘iemand die stelselmatig kraakt, wordt daar op den duur voor aangehouden en vervolgd’, zo luidt dan het credo. Hierbij is de kanttekening te maken dat de identiteit van een niet-aangehouden kraker niet altijd bekend is waardoor ook recidive moeilijk is vast te stellen.

Er zijn in 20 van de 128 kraakincidenten (16 procent) een of meerdere verdachten aangemerkt voor kraken. In totaal gaat het daarbij om 45 verdachten, ofwel gemiddeld ruim twee verdachten per incident. Dit getal wordt echter vertekend door een incident met veertien verdachten. Als we die zaak buiten beschouwing laten dan zijn er 1,5 verdachten per kraakincident waarbij aanhoudingen zijn verricht.

Bij 21 van 45 verdachten wordt de zaak geseponneerd. Ook hier geldt weer de ‘verstorende werking’ van de zaak met veertien verdachten (die alle veertien zijn geseponneerd). Als we die zaak niet meenemen dan zijn zeven van 31 verdenkingen geseponneerd. Hierbij worden verschillende redenen aangevoerd, zoals ‘gering feit’, ‘ander ingrijpen prevaleert’ en ‘gering aandeel in feit’. 23 van de 31 verdachten zijn gedagvaard en de zaak van één verdachte is afgedaan met een strafbeschikking (geldboete van 75 euro).

Bij de richtlijn voor straftoemeting wordt een onderscheid gemaakt tussen het type pand en de mate van recidive. Zo wordt het kraken van een woning zwaarder gestraft dan het kraken van een andersoortig gebouw. Een first-offender wordt gestraft met een geldboete; aan een recidivist kan een taak- of een gevangenisstraf worden opgelegd. Van zes kraakincidenten kennen we de strafoplegging. Bij twee incidenten zijn echter dezelfde verdachten betrokken, dus het gaat om een uitspraak in vijf zaken. Tabel S.1 geeft een overzicht van de opgelegde straffen.

Tabel S.1 Strafoplegging door de rechter bij kraken

Zaak	Aantal incidenten	Aantal verdachten	Wetsartikel (rechtbank)	Vonnis rechtbank ⁴	Uitspraak hoger beroep
1	2	2	Kraken in vereniging	TS 20 uur	Vrijspraak
2	1	2	Kraken in vereniging	GS 30 dagen (voorw.)	
3	1	1	Kraken	GB € 350	
4	1	3	Huisvredebreuk in vereniging	GB € 300 Schade € 730	
5	1	1	Huisvredebreuk	GS 14 dagen	

⁴ TS = taakstraf; GS = gevangenisstraf; GB = geldboete; Schade = schadevergoeding

Onderzoeksvraag 9: werklast

Wat is de gemiddelde werklast per melding of aangifte voor politie, Openbaar Ministerie en rechterlijke macht?

Het ontbreekt ons aan de gegevens om te reconstrueren hoeveel tijd de betrokkenen precies hebben besteed aan een kraakincident. We kunnen echter wel een inschatting geven op basis van de inhoud van de interviews en de dossiers. Het is daarbij uiteraard van belang op welke wijze een kraakincident is opgepakt. Zonder de precieze rekensom per kraakzaak te kunnen maken, is echter wel evident dat het steeds de politieorganisatie is die in de regel de meeste tijd kwijt is aan de kraakincidenten.

In Tabel S.2 is de gemiddelde werklast voor de politie, Openbaar Ministerie (OM) en de rechterlijke macht (RM) weergegeven. Dit is uitgedrukt in een cijfer van 1 t/m 3, waarbij 1 staat voor ‘geringe werklast’, 2 voor ‘behoorlijke werklast’ en 3 voor ‘grote werklast’.

In de tabel vallen heterdaadontruimingen en ontruimingen op basis van huisvredebreuk of een onveilige situatie onder directe ontruimingen. Ons onderzoeksmateriaal wijst uit dat krakers feitelijk slechts worden aangehouden bij dit soort ontruimingen. En dus niet bij ontruimingen na aanzeggen van de officier van justitie als uitkomst van een kort geding. Het zijn deze zaken die de grootste werklast met zich meebrengen voor zowel politie als Openbaar Ministerie.⁵

Tabel S.2 Werklast kraakincidenten per organisatie

Soort zaak	Politie	OM	RM
Eigenaar regelt het zelf	1	1	
Civiele procedure	1	1	2
Directe ontruimingen zonder aanhoudingen	2	1	
Directe ontruimingen met aanhoudingen	3	3	2
Strafrechtelijke procedure (aanzegging OvJ)	3	2	2

Als een pand wordt ontruimd na aanzegging van de officier van justitie dan brengt dit het nodige (papier)werk met zich mee voor alle partijen. De politie zal aangifte moeten opnemen, naar de plannen van de eigenaar vragen, de aanzegging van de officier moeten uitreiken en uiteindelijk voor de ontruiming zorgdragen. De officier van justitie zal overleg met verschillende partijen voeren en deze komt uiteindelijk met een bevel tot ontruiming. Als de krakers een kort geding aanspannen – wat bij deze ontruimingsroute meestal gebeurt – dan moet de officier van justitie een dossier (laten) samenstellen en dit overleggen aan de landsadvocaat. Bij een kort geding is

⁵ Als een of meerdere krakers zijn aangehouden dan neemt dat behoorlijk wat werk met zich mee voor de politie. De verdachte moet worden voorgeleid aan de hulpofficier, langs de ID-zuil, worden ingesloten en worden verhoord. Dit moet allemaal op papier worden gezet. Vervolgens moet er een dossier worden samengesteld, dit moet worden ingestuurd naar het Openbaar Ministerie. De officier van justitie moet het dossier lezen en een beslissing daarover nemen, en ten slotte moet de verdachte – indien gedagvaard – bij de rechtbank verschijnen. Deze zaken worden in de regel door de politierechter afgehandeld.

er uiteraard een rol weggelegd voor de rechter. De rechters die wij hebben gesproken, geven aan dat het voor de werklust die een kort geding met zich meebrengt, niet uitmaakt of het kort geding is aangespannen door de eigenaar of door de krakers.

Onderzoeksvraag 10: ‘woonmodel’

In hoeverre kan bij kraakincidenten worden gesproken van ‘een woonmodel’?

Bij ‘woonmodel’ wordt gerefereerd aan krakers die van kraakpand naar kraakpand trekken en de wettelijke mogelijkheden benutten – dat wil zeggen een kort geding aanspannen als de officier van justitie een ontruiming aanzegt – om zo lang mogelijk in elk van de door hen gekraakte panden te kunnen verblijven.

We zien in de dossiers soms dezelfde personen terug bij meerdere kraakincidenten. En af en toe lezen we ook dat een pand is gekraakt, omdat een ander pand is ontruimd. Dit is echter meer uitzondering dan regel. Het lijkt erop dat de meeste krakers na een ontruiming op zoek gaan naar een alternatief anders dan het kraken van woonruimte. Deze uitspraak kunnen we echter niet anders empirisch onderbouwen dan met de constatering dat we niet vaak dezelfde krakers terugzien bij de door ons bekeken incidenten uit 2021.

De omstandigheid dat krakers – als het tot een strafrechtelijke ontruiming komt na aanzegging door de officier van justitie – een kort geding aanspannen en vervolgens het verzoek tot kort geding weer intrekken, komt inderdaad voor. Het idee daarbij is vermoedelijk dat de krakers dan nog enkele weken langer in het pand kunnen verblijven. Het lijkt daarbij echter niet steeds te gaan om dezelfde groepen. Hierbij moet wel worden aangetekend dat het onderzoek slechts betrekking heeft op kraakincidenten die in 2021 spelen.

Het intrekken van de wens tot kort geding gebeurt bij zeven van dertien panden die in 2021 langs deze route zijn ontruimd. Overigens is deze ontruimingsroute in de praktijk bij slechts 10 procent van de kraakincidenten benut.

Slotconclusie

In vergelijking met de jaren voorafgaand aan het kraakverbod, maar ook de eerste jaren na de inwerkingtreding van de Wet kraken en leegstand is het aantal kraken gering. Wij hebben voor het jaar 2021 128 kraakincidenten geïdentificeerd en naar verwachting is daarmee het overgrote deel van de kraakincidenten in beeld gekomen. Kraken komt in het hele land voor en het gaat zowel om woningen als om andere gebouwen. En soms worden ook terreinen gekraakt.

Ontruiming van een kraakpand via het strafrecht komt in 2021 in slechts enkele arrondissementen voor. De gedachte dat de eigenaar het (via het civielrecht) zelf moet oplossen, wordt op vrij grote schaal omarmd door politie en het Openbaar Ministerie vanuit het idee dat zij hun capaciteit beter kunnen inzetten op andere zaken.

De vraag wanneer er huisrecht is gevestigd (relevant voor een heterdaadontruiming) en in hoeverre de rechthebbende het pand nog feitelijk gebruikt (relevant voor een directe ontruiming wegens huisvredebreuk) zijn rekbare begrippen gebleken die in praktijk, anno 2021, verschillend worden geïnterpreteerd.

De route waarbij de officier van justitie een ontruiming aanzegt – de route die centraal staat in de Wet handhaving kraakverbod – is in slechts 10 procent van de kraakincidenten benut. Binnen deze 10 procent wordt de mogelijkheid van krakers om bij deze route ‘tijd te rekken’ door een kort geding aan te spannen, inderdaad gebruikt; gemiddeld leidt het bij de ontruiming tot enkele weken oponthoud.

Tot slot, in 2021 leidt kraken bij een op de zes kraakincidenten tot een vervolging. Feitelijk wordt er slechts vervolgd, indien er sprake is geweest van een heterdaadontruiming of een ontruiming op basis van huisvredebreuk. De opgelegde straf varieert van een relatief kleine geldboete (enkele honderden euro's) tot een taakstraf of hechtenis (enkele weken).